

N:o 51.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående vissa ändringar i och tillägg till de för erhållande af lån från odlingslånefonden stadgade villkor och bestämmelser; gifven Stockholms slott den 26 mars 1895.

Under åberopande af bifogade utdrag af protokollet öfver civilären den för denna dag vill Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen medgifva sådana ändringar i och tillägg till de villkor och bestämmelser, som jemlikt nådiga kungörelsen den 27 april 1888 äro för erhållande af lån från odlingslånefonden stadgade, att

dels lån från odlingslånefonden må kunna beviljas, förutom till de i nämnda kungörelse angifna företag, jemväl till utförande af sådana vattenafledningsföretag, hvilka afse förbättring af förut odlad åker eller äng eller vinnande af ny äng, dock, hvad dessa företag beträffar, icke till större belopp än två tredjedelar af kostnaden för vattenafledningen, afdikningen deri inbegripen, der sådan ifrågakommer, och endast under förutsättning att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landtbruksstyrelsen vitsorda att jordförbättringens värde bör antagas minst motsvara låneunderstödet belopp, ökad med hälften deraf,

dels lån från odlingslånefonden ej må beviljas, med mindre väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landtbruksstyrelsen vitsorda att, så vidt de kunna finna, laga hinder mot företagets utförande ej förefinnes,

dels ock räntan å lån, som från odlingslånefonden hädanefter beviljas, äfvensom å derifrån förut beviljade lån, angående hvilkas fördelning å vederbörande hemman och anteckning i jordeboken utslag

icke meddelats, må nedsättas till fyra procent, dock utan att rubbning derigenom sker i den för lånen bestämda annuiteten.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

V. L. Groll.

*Utdrag af protokollet öfver civilärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i Statsrådet å Stockholms slott den 26 mars
1895.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve LEWENHAUPT,
Statsråden: friherre ÅKERHIELM,
ÖSTERGREN,
GROLL,
WIKBLAD,
GILLJAM,
friherre RAPPE,
CHRISTERSON och
WERSÄLL.

1:o.

Chefen för civildepartementet statsrådet Groll yttrade:

År 1883 beslöt Riksdagen, i anledning af Eders Kongl. Maj:ts derom till Riksdagen aflåtna nådiga proposition, att en särskild fond skulle bildas med ändamål att genom lån understödja odling af sankatrakter. Å denna fond, till hvilken under åren 1884—1888 skulle ingå de till statskontoret inflytande annuiteter å odlingslån och till hvilken riksgäldskontoret skulle under samma tid, i mån af behof och uppå requisition af Eders Kongl. Maj:t, öfverlemna medel till så stort belopp, som jemte nyssnämnda till fonden ingående annuiteter å odlingslån erfordrades till fyllande af högst 1,000,000 kronor, skulle Eders Kongl.

Maj:t ega att, i den mån fondens kapital och sedermera inflytande låneafbetalningar och räntebehållningar dertill lemnade tillgång, anvisa lån för odling af sankta trakter att utgå med högst ofvanberörda belopp enligt vissa af Riksdagen antagna och af Eders Kongl. Maj:t enligt nådig kungörelse den 23 september 1883 till efterrättelse utfärdade allmänna villkor och bestämmelser. Sedermera har Riksdagen dels år 1888 och dels år 1893, hvardera gången för en tid af fem år, medgifvit ej mindre att omförmälda annuiteter fortfarande finge till berörda fond ingå, än äfven att riksgäldskontoret skulle tillhandahålla fonden derutöfver erforderliga medel, för att ur densamma måtte kunna beviljas lån till sammanlagdt ofvan angifna belopp af högst 1,000,000 kronor för år. I fråga om de för låns erhållande ur fonden bestämda villkor hafva vissa ändringar och tillägg blifvit, uppå derom gjorda framställningar, af Eders Kongl. Maj:t godkända enligt nådiga kungörelser den 19 maj 1885 och den 27 april 1888. Bland dessa villkor, sådana de för närvarande äro gällande, torde jag nu här endast behöfva framhålla att för hvarje odlingsföretag skall fullständig, af utredning angående jordens naturliga beskaffenhet och större eller mindre lämplighet för odling åtföljd plan för arbetets utförande jemte beräkning öfver de med så väl vattenafledningen och afdikningen som odlingen förenade kostnader vara af sakkunnig person uppgjord och underställas Eders Kongl. Maj:ts pröfning; att lån ur fonden kan bestämmas till hela det belopp, hvartill enligt den fastställda arbetsplanen kostnaden för vattenafledningen och afdikningen beräknas uppgå, men att låntagare skall genom kontant tillskott, materialier, arbete eller annat bidrag bestrida hvad till hela odlingsföretagets fullbordande kan erfordras utöfver lånebidraget; att det kontrakt angående ett tillämnadt arbetes utförande, som bör med låntagare afslutas, skall innefatta förbindelse för denne, bland annat, att, i noggrann öfverensstämmelse med fastställda arbetsplanen och under skyldighet att dervid vara underkastad vederbörandes kontroll, påbörja och fullborda såväl vattenafledningen och afdikningen, som äfven odlingsarbetet inom viss bestämd tid; samt att å den af Eders Kongl. Maj:t bestämda lånesumman skall de första fem åren från första lyftningsdagen icke erläggas någon ränta eller kapitalafbetalning, men å de under tiden lyftade belopp beräknas fyra och en half procent årlig ränta, hvilken vid de fem årens slut skall läggas till den beviljade lånesumman; och skall å det sålunda uppkommande beloppet erläggas, från och med sjetten året till dess lånet blifvit slutbetaladt, en annuitet af åtta procent, deraf såsom ränta skall räknas fyra och en half procent å det oguldna kapitalbeloppet.

Uti underdånig skrifvelse af den 6 oktober nästlidne år hafva nu väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landtbruksstyrelsen hemställt det tacktes Eders Kongl. Maj:t till innevarande Riksdag aflåta nådig proposition derom att Riksdagen måtte medgifva sådana ändringar i de för odlingslånefonden gällande bestämmelser, att *dels* understöd från densamma måtte kunna beviljas till utförande jemväl af sådana vattenafledningsföretag, som, utan att derigenom skulle vinnas ny åkerjord, afsåge förbättring af förut odlad jord eller äng eller vinnande af ny ängs- eller betesmark, dock icke till större belopp än som motsvarade två tredjedelar af vattenafledningskostnaden, *dels* ock räntan å såväl blifvande som redan beviljade lån från ifrågavarande fond måtte bestämmas till fyra procent å oguldet kapitalbelopp, dock att, i den händelse svårighet skulle anses möta för utverkandet af denna förmån för redan beviljade lån, framställningen i denna del måtte komma att afse endast sådana lån, som framdeles komme att beviljas.

Till stöd för denna framställning hafva styrelserna anført följande:
För befrämjande af utdikningar och aftappningar af sankar trakter och sjöar inem rikets mellersta och södra län hade Riksdagen från 1840-talet årligen ställt medel till Eders Kongl. Maj:ts disposition att utgå såsom låneunderstöd till dylika företag, och 1870 års Riksdag hade för år 1871 såsom dylikt understöd i och för beredande af odlingsföretag inom förenämnda län beviljat det af Eders Kongl. Maj:t då äskade belopp af 50,000 kronor. För enahanda ändamål hade Eders Kongl. Maj:t af 1871 års Riksdag begärt att för 1872 få disponera en summa af 50,000 kronor, men på yrkanden af enskilde motionärer bestämdes summan af Riksdagen till 100,000 kronor, hvilket belopp, uppå särskilda framställningar af Eders Kongl. Maj:t, äfven beviljades af följande Riksdagar till och med år 1882, hvarvid dock vore att märka att fondens användning från och med år 1874 utsträcktes till hela landet. Till 1883 års Riksdag hade proposition aflåtits om bildande af en fond med ändamål att genom lån understödja odling af sankar trakter, hvilken framställning i hufvudsakliga delar af Riksdagen bifallits, och vore denna fond fortfarande under namn af odlingslånefonden bestående. Enligt det vid nämnda proposition fogade protokoll öfver civilärenden hade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen under förhandlingarne i ärendet förklarat sig dela den af landtbruksakademiens förvaltningskomité uttalade åsigt att bidrag från den ifrågasatta fonden borde företrädesvis användas till understöd för uppodling af sådana vattendränkta marker inom landet, som vore af större utsträckning och af hvilkas odling flere hade gagn, men väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade ansett att i

sådant fall eller, derest ett minimum af jordrymd fastställdes för företag, som skulle kunna af den ifrågasatta fonden understödjas, det blefve nödigt att bibehålla den dittills varande fonden för understödjande af sankta trakter och sjöar till beredande af odlingsföretag, på det att icke alla de mindre aftappningsföretag, som förut haft utsigt att erhålla understöd af allmänna medel, skulle beröfvas en dylik förmån. Häremot hade emellertid föredragande departementschefen anmärkt att, oaktadt han hölle före att den ifrågasatta fonden i främsta rummet borde användas till understödjande af odlingsföretag af stor omfattning, han likväl, då det alltid blefve mer eller mindre godtyckligt att sätta en viss bestämd gräns för den jordvidd, som skulle kunna erhålla låneunderstöd från fonden, icke kunde biträda väg- och vattenbyggnadsstyrelsens härutinnan framställda förslag.

Af hvad sålunda blifvit anfördt syntes, såvidt styrelserna kunde finna, framgå dels att enligt förut gällande bestämmelser lån kunnat beviljas ej blott till sådana företag, i hvilkas planer ingått en noga begränsad odling, utan äfven till sådana arbeten, som afsett befrämjande af utdikningar och aftappningar af sankta trakter och sjöar visserligen till vinnande af odlingsbar mark och äng, men i hvilka ingen särskild odling förekommit, dels ock att vid inrättandet af den nuvarande odlingslånefonden afsigten icke varit att från möjligheten att erhålla odlingslån utesluta några som helst företag, till hvilkas utförande enligt äldre bestämmelser odlingslån kunnat erhållas och således ej heller sådana företag, hvilka afsåge vinnande af odlingsbar mark och äng, men i hvilka af en eller annan anledning någon till omedelbart utförande afsedd odling ej inginge.

Då den nuvarande odlingslånefonden inrättades, hade uppmärksamheten hufvudsakligen varit riktad på den stora vinst, som skulle uppkomma, om landets vidsträckta myr- och mossmarker blefve odlade, men deremot syntes skilnaden mellan företag af de två olika slag, hvarom ofvan förmälts, icke varit klart insedd eller ämnad att utgöra gränsen mellan företag, som kunde med lån understödjas, och företag af beskaffenhet att icke kunna erhålla dylika. Väl hade under öfverläggningarne härom framhållits att lån endast borde utgå till det belopp, hvartill vattenafledningskostnaden i hvarje fall uppginge och således icke jemväl till odlingskostnaden, hvartill skälet varit att staten icke borde genom beredande af alltför stor lätthet till erhållande af lån för berörda ändamål inleda egare af vattenskadad mark uti vanskliga företag, hvarför äfven fullständig plan, upptagande särskildt kostnaderna för torrläggningen och särskildt för odlingen borde vara uppgjord och

hafva vunnit Eders Kongl. Maj:ts fastställelse före eller samtidigt med låneunderstödet beviljande. Men, oaktadt bestämmelser i berörda afseende intagits bland de af Riksdagen för odlingslåns erhållande bestämda och af Eders Kongl. Maj:t sedermera godkända villkor, hade man likväl under första tiden, odlingslånefonden anlätades, icke ansett den omständigheten att särskild odling i företaget icke ingått och således ej heller odlingsplan förekommit böra lägga hinder i vägen för odlingslåns beviljande, endast företaget, till hvars utförande odlingslån sökts, ansåges bereda odlingsbar mark eller öfver hufvud leda till fullständigare afdikning och förbättrande i ekonomiskt afseende af den jord, som af företaget berördes.

Emellertid hade, på grund deraf att bestämmelserna angående odlingslånefonden, om de strängt efter ordalagen tolkades, ej medgåfve beviljandet af lån till andra företag än sådana, som afsåge omedelbar odling af mark och för hvilka odlingsplan blifvit uppgjord, från erhållande af dylika lån efter hand uteslutits alla sådana företag, hvilka dels afsett torrläggning eller förbättring af allenast sådan vattenskadad mark, som förut blifvit odlad, men som icke kunnat bibehållas under bruk i följd af ofullständig afdikning, dels jemväl omfattat till någon del sådan mark. Härigenom hade emellertid odlingslånefonden erhållit en mindre omfattande användning än som vid dess stiftande varit afsedd och sålunda nyttan af densamma i väsentlig mån minskats. Vårt land egde ännu rika tillfällen till sådana företag, som afsåge vare sig sjöars sänkning eller utdikningar och aftappningar af sankta trakter och genom hvilkas utförande visserligen icke genast skulle vinnas någon ny åkerjord, men deremot åstadkommas att den omkringliggande, förut odlade, men vattendränkta marken blefve förbättrad på samma gång ny ängs- mark vunnes, företag, hvilka ofta egde långt större ekonomiskt värde än andra dylika, hvarigenom ny åker skulle komma att erhållas. Dylika aftappningar för vinnande af ängs- och betesmark vore af en för odlings uppkomst och fortgång alldeles afgörande betydelse i de delar af landet, hvarest rika odlingstillfällen ännu funnes, men der odlingen icke kunde påskyndas utan att stödet af naturliga ängar bereddes. Att underlätta tillvaratågandet och förbättrandet af dylika lägenheter vore, enligt styrelsernas åsigt, ett statsintresse af den stora vikt, att ett underlåtande deraf skulle i vissa landsdelar bidraga till att fördröja odlings framsteg. Det syntes under sådana förhållanden icke förefinnas något giltigt skäl, hvarför icke sådana företag skulle kunna med lån ur odlingslånefonden understödjas, ty om man äfven tillerkände ofvan åberopade grund, hvarför icke lån från sagda fond skulle kunna beviljas

till högre belopp än det, som motsvarade vattenafledningskostnaden, eller att staten icke borde genom beredande af alltför stor lätthet till erhållande af odlingslån inleda egare af vattenskadad mark uti vanskliga företag, all den betydelse uti förevarande afseende, som densamma verkligen egde, syntes i allt fall detta skäl icke vara tillräckligt för att med stöd af detsamma företag, der odling icke förekomme, skulle uteslutas från möjligheten att erhålla understöd från ifrågavarande fond, helst genom införande af bestämmelse derom att dylikt företag endast skulle kunna understödjas med lån motsvarande en del, t. ex. två tredjedelar af vattenafledningskostnaden, den befarade olägenheten skulle kunna undanröjas.

Enligt de i sammanhang med odlingslånefondens bildande meddelade bestämmelser skulle annuiteten å lånen utgöra tio procent, hvaraf fem procent skulle räknas såsom ränta å det oguldna kapitalbeloppet. Med godkännande af Riksdagens derom fattade beslut hade emellertid genom nådiga kungörelsen den 19 maj 1885 samma annuitet blifvit nedsatt — på sätt jag äfven ofvan anmärkt — till åtta procent, deraf såsom ränta skulle räknas fyra och en half procent å oguldna kapitalbeloppet. Redan vid 1889 års riksdag hade af enskild motionär väckts fråga om att, med bibehållande af annuiteten å odlingslån till åtta procent, räntan å desamma skulle beräknas efter fyra procent å oguldna kapitalbeloppet, men detta förslag hade icke vunnit Riksdagens bifall. Jemväl vid 1890 års riksdag hade inom Andra Kammaren väckts två motioner i syfte att lindra villkoren för odlingslån, men icke heller dessa motioner hade blifvit af Riksdagen godkända. Skälet hvarför sagda framställningar blifvit af såväl 1889 som 1890 årens Riksdagar afslagna syntes hafva varit att till följd af då rådande penningeförhållanden den ifrågasatta nedsättningen icke kunnat utan förlust för statsverket medgifvas. Sedan den tiden torde förhållandena emellertid hafva ändrat sig derhän att en nedsättning af räntan å odlingslån både kunde och borde vidtagas. Med afseende å förhanden varande låga räntefot å penningemarknaden samt deraf följande lätthet att anskaffa penningar, syntes möjlighet förefinnas för att en nedsättning till fyra procent å oguldna kapitalbeloppet nu skulle utan förlust för statsverket kunna åstadkommas, och vore det antagligt att, derest icke räntan å odlingslån nedsattes, fonden icke komme till den användning, som vederborde och önskligt vore, hvilket äfven framginge deraf att densamma under år 1894 blifvit ovanligt litet anlitad.

Jemte en räntenedsättning skulle ock kunna ifrågasättas minskning uti den för lånen bestämda annuitet, då eljest, med bibehållande af den

nuvarande annuiteten, åtta procent å oguldna kapitalbeloppet, amorteringstiden komme att förkortas; men då staten med afseende å den odlingslån förbehållna förmånsrätt borde tillse att inteckningshafvares säkerhet icke onödigtvis förminskades och då någon klagan öfver den hittills bestämda amorteringstiden icke försports, hade styrelserna funnit sig sakna anledning föreslå någon förändring rörande annuiteten för återbetalningen af ifrågavarande lån.

Om räntefoten för odlingslån skulle komma att nedsättas, ansåge styrelserna att denna förmån borde tillgodokomma såväl blifvande låntagare som dem, hvilka redan erhållit odlingslån, men, derest förslaget i sistberörda afseende skulle anses möta svårigheter, funne styrelserna med hänsyn till hufvudfrågans stora vikt och betydelse dennas framgång icke böra göras beroende af godkännandet af samma villkor.

I detta sammanhang torde jag jemväl få inför Eders Kongl. Maj:t anmäla en af Gefleborgs läns hushållningssällskap gjord, af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i nämnda län med underdånig skrifvelse af den 30 sistlidne januari öfverlemnad underdånig framställning, deri hushållningssällskapet, under hufvudsakligt åberopande af den tryckta ställning, hvari jordbrukaren för närvarande befunne sig, och deraf att staten sjelf såsom låntagare kunde bereda sig billigare villkor än som vore gällande för erhållande af lån från odlingslånefonden, hemställt om aflåtande till innevarande Riksdag af nådig proposition om beviljande af sådan nedsättning i den årliga räntan å lån ur odlingslånefonden, som nuvarande allmänna penningeförhållanden medgåfve och som motsvarade jordbrukarens och hans närings nuvarande tryckta läge.

Öfver de sålunda gjorda framställningarna har statskontoret, till följd af erhållna särskilda nådiga remisser, afgifvit underdåniga utlåtanden af den 5 och 12 nästlidne februari, och har statskontoret i det öfver Gefleborgs läns hushållningssällskaps ofvan omförmälda hemställan afgifna yttrande åberopat hvad statskontoret förut rörande den begärda nedsättningen i räntan å odlingslån i sitt utlåtande öfver väg- och vattenbyggnadsstyrelsens samt landtbruksstyrelsens framställningar yttrat och tillstyrkt.

I sistberörda utlåtande har statskontoret anført följande:

Hvad beträffade den af styrelserna gjorda framställning, i hvad densamma afsåge att odlingslån skulle kunna beviljas jemväl till sådana företag, genom hvilka icke direkt skulle vinnas ny åkerjord, så syntes det, såvidt statskontoret vore i tillfälle att bedöma denna fråga, som om styrelserna hade anført goda skäl för sitt förslag till sådan

förändring i de nu gällande villkoren för erhållande af lån från odlingslånefonden, att denna komme till en vidsträcktare användning än bestämmelserna för närvarande syntes medgifva; men då hvarje förändring, som i sådant syfte vidtoges, jemväl medförde utsträckning af den förmånsrätt, som jemlikt nådiga förordningen den 20 juli 1855 tillkomme staten för lån af ifrågavarande slag, måste det anses såsom en pligt gent emot tredje man att staten, som i detta fall vore på samma gång långgifvare och lagstiftare, icke för sin fordran tillade sig förmånsrätt framför alla andra fordringsegare, med mindre den jemväl tillsåge att ett sådant företräde egde sin förutsättning och sitt berättigande uti grundförbättringar, hvilka ovedersägligen gifvit den af statens fordran graverade egendomen ett så förökadt värde, att detta fullt motsvarade gravationen. Vid bestämmande af lånebeloppet borde alltså synnerlig uppmärksamhet egnas deråt att lånesumman, hvilken icke i något fall syntes böra bestämmas till mer än två tredjedelar af hela vattenafledningskostnaden, skulle hållas inom sådana gränser, att efter arbetets utförande den egendom, som komme att graveras af lånet, under alla omständigheter kunde anses hafva vunnit ett mot gravationen svarande vederlag.

Då statskontoret alltså funnit den af styrelserna förordade utsträckning af odlingslånefondens användning egnad att i sin mån bidraga till vinnande af ett ändamål, som syntes på det allra närmaste sammanhänga med det vid fondens bildande afsedda, eller att för de enskilda jordegarna underlätta utförandet af alla sådana vattenaftappningar, hvaraf något väsentligare gagn vore att förvänta äfven för det allmänna, och då det från denna synpunkt sedt syntes vara af mera underordnad betydelse, om torrläggningen afsåge odlad eller ouppodlad jord och om den torrlagda marken blefve förvandlad till åker eller ej, hade statskontoret ansett sig böra under ofvan angifna förutsättning och inskränkning biträda styrelsernas hemställan i denna del.

Då statskontoret härefter öfverginge till den del af styrelsernas framställning, som anginge nedsättning i räntefoten för lån från odlingslånefonden, hade det synts statskontoret att till en början en kort öfversigt af de bestämmelser, som i detta afseende varit vid olika tider gällande, icke skulle sakna intresse. Första gången, medel till utlemnande af så kallade vattenaftappningslån ställdes till Kongl. Maj:ts förfogande, torde hafva varit vid 1840—1841 årens riksdag, vid hvilket tillfälle stadgats att å lånen, hvilka borde utlemnas till sådana jordegare, som förbunde sig att sjelfva bestrida hälften af vattenafledningskostnaden, skulle efter fem års förlopp, sedan medlen blifvit af stats-

verket utbetalda, erläggas 5 procent af det primitiva kapitalet årligen, hvaraf 3 procent skulle beräknas såsom ränta å det vid hvarje liqvid återstående kapitalet och det öfriga utgå såsom afbetalning, intilldess hela kapitalet med ränta blifvit till fullo betaldt. Det borde dock märkas att Kongl. Maj:t egde att anvisa en del af de till Kongl. Maj:ts disposition ställda medlen såsom anslag utan återbetalningsskyldighet. Samma bestämmelser hade äfven fästats vid det anslag, som af 1844—1845 årens Riksdag beviljats för ifrågavarande ändamål.

Sedan 1847—1848 årens Riksdag på grund af statsverkets ställning afslagit gjord framställning om dylika medels anvisande, hade rikets ständer vid 1850—1851 årens riksmöte beviljat dels 20,000 riksdaler såsom anslag och dels 80,000 riksdaler såsom lån med bestämmelse tillika att för lånen borde efter 5 års förlopp från slutet af det år, hvarunder lånemedlen först utbekommits, årligen erläggas 8 procent af hela den lyftade lånesumman, hvaraf ränta skulle godtgöras efter 2 för hundra af obetalda kapitalbeloppet och det öfriga utgöra afbetalning derå. Samma belopp hade beviljats af 1853—1854 årens Riksdag under enahanda villkor, som vid föregående riksdag blifvit fastställda; och då 1856—1858 årens Riksdag höjt anslaget till 100,000 riksdaler riksmünt för hvartera af åren 1858, 1859 och 1860, deraf fyra femtedelar skulle utgå såsom lån och en femtedel såsom anslag, hade icke heller någon förändring i lånevillkoren egt rum; men då vid 1859—1860 årens riksdag anslagsbeloppet nedsatts till hälften eller 50,000 riksdaler riksmünt för hvartera af åren 1861, 1862 och 1863, hade derjemte bestämts att hela anslaget skulle utgå såsom lån mot enahanda villkor, som de vid 1850 års riksdag fastställda, med undantag deraf att ränta skulle beräknas efter 4 procent. Jemväl vid 1862—1863 årens riksdag hade anvisats för nästa treårsperiod ett belopp af 50,000 riksdaler riksmünt om året till vattenaftappningslån, med föreskrift att för lånen skulle efter tre års förlopp från slutet af det, hvarunder medlen först utbekommits, årligen erläggas 8 procent, hvaraf ränta skulle godtgöras efter 5 procent. Dessa lånevillkor hade sedermera upprepats vid de följande riksdagarna intill år 1880 allenast med den förändring att från och med år 1873 bestämts att tiden för lånens räntefrihet skulle räknas icke från slutet af det år utan från den dag, hvarunder medlen utbekommits; men, enär skäl syntes vara för handen att mildra betalningsvillkoren för odlingslån och derigenom söka främja gagneliga odlingsföretag utan att i större mån än nödigt kunde vara betunga intressenterna i ett dylikt företag, hvilka endast småningom af den vunna jordens afkastning kunde få sin nedlagda möda

och kostnad godtgjorda, hade, i anledning af en vid 1881 års riksdag i sådant syfte väckt motion, statsutskottet hemställt att annuiteten måtte nedsättas till 6 procent och räntefoten till $4\frac{1}{2}$ procent, och denna hemställan hade äfven blifvit af Riksdagen bifallen. Då fråga sedermera uppstått om bildande af en odlingslånefond, till hvilken medel skulle anskaffas genom upplåning af riksgäldskontoret, hade af landbruksakademiens förvaltningskomité gjorts den hemställan att dessa lån, hvilka skulle få innehafvas de fem första åren utan att derunder å dem erlades ränta eller kapitalafbetalning, skulle, efter det räntan enligt bestämd räntefot blifvit för dessa år beräknad, från det sjette året jemte de fem årens tillagda kapitaliserade räntor återgäldas med en annuitet af 8 procent å hela det sålunda uppkommande lånebeloppet, deraf högst 5 procent ränta; men i den till 1883 års Riksdag aflåtna nådiga propositionen i ämnet hade föreslagits att — på sätt jemväl väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landbruksstyrelsen anmärkt — annuiteten å lånen från den ifrågasatta odlingslånefonden måtte bestämmas till 10 procent och räntefoten till 5 procent, hvilket alltså i förhållande till då gällande bestämmelser inneburit en höjning af annuiteten från 6 till 10 procent och af räntefoten från $4\frac{1}{2}$ till 5 procent, hvarjemte den medgifna räntefriheten under 3 år förvandlats till ränteanstånd under fem år. Riksdagen hade emellertid godkänt den nådiga propositionen i denna del, men, efter det sedan vid 1885 års riksdag — såsom ofvan nämnda styrelser också erinrat — förslag framstälts om lindring i lånevilkoren, hade, då staten till följd af ernådda billigare egna lånevilkor lemnade lån till enskilda jernvägsbolag mot $4\frac{1}{2}$ procent årlig ränta och dertill förunnade dessa ett anstånd med räntans erläggande, som vore vida fördelaktigare än det för odlingslånen bestämda, Riksdagen ansett billigheten fordra att äfven räntan å odlingslånen nedsattes till $4\frac{1}{2}$ procent, helst säkerheten för deras i sammanhang med kronouppbörden skeende återbetalning vore otvifvelaktig, hvarföre Riksdagen, som funnit att äfven amorteringsbeloppet kunde utan någon olägenhet för staten men till båtnad för låntagaren nedsättas till $3\frac{1}{2}$ procent, beslutit att annuiteten för lån, som efter beslutets fattande utbetaltes, skulle bestämmas till 8 procent, deraf såsom ränta skulle räknas $4\frac{1}{2}$ procent å oguldna kapitalbeloppet. Äfven i de sålunda fastställda lånevilkoren hade emellertid — såsom i styrelsernas framställning äfven omnämnts — redan tillförene förslag till lindringar icke saknats. Sålunda hade såväl vid 1889 som 1890 årens riksdagar motioner väckts om räntans nedsättning till 4 procent, hvarjemte vid den senare yrkats att lånen skulle vara räntefria de tre första åren; och uti en till Eders Kongl.

Maj:t ingifven underdånig ansökning hade svenska mosskulturföreningen anhållit om en liknande nedsättning i räntefoten för odlingslån.

Alla dessa framställningar hade dock icke föranlett någon räntenedsättning, hufvudsakligen af skäl: att den ränta, riksgäldskontoret i allmänhet måste beräkna å de för utlåningens bestridande till statskontoret öfverlemnade medel, uppginge till 4 procent; att jemväl öfriga till fonden inflytande medel syntes böra lemna en ränteinkomst ej understigande 4 procent; att till följd af det ränteanstånd under fem år, som låntagare åtnjöte, och då det icke kunde undvikas att å fonden indestode oförräntade behållningar, det vore nödigt att fonden erhöles något högre ränta än den fonden sjelf hade att erlagga; samt att den låga allmänna räntefoten icke vunnit den stadga, att derpå kunde grundas beslut om räntenedsättning å dessa lån, för hvilka i allt fall till följd af ofvannämnda ränteanstånd räntan icke uppginge till den föreskrifna eller $4\frac{1}{2}$ procent.

Sedan nyssnämnda framställningar om räntenedsättning förelegat till pröfning, hade den låga räntefoten på allmänna penningemarknaden i det hela taget fortfarit, om än tidtals tendens till stegring icke helt och hållet saknats; och lån mot säkerhet af första inteckning i fast egendom, vare sig denna vore belägen i stad eller på landet, torde numera i de flesta fall kunna utan svårighet erhållas mot ränta af 4 procent. Vid sådant förhållande kunde anspråket på nedsättning af räntan å odlingslånen, hvilka, sedan de blifvit genom laga kraft egande utslag bundna vid den ansvarsskyldiga jorden, åtnjöte bättre förmånsrätt än någon inteckningshafvare för sin fordran kunde bereda sig, ingalunda anses obefogadt; och, derest odlingslånefonden skulle komma att motsvara sin bestämmelse, syntes därför, såvidt sådant vore möjligt, någon åtgärd böra vidtagas, hvarigenom räntefoten å dessa lån måtte komma att mera lämpas efter sålunda förändrade förhållanden.

Om statskontoret alltså ansåge en räntenedsättning vara af förhållandena påkallad, återstode det att tillse, om och i hvad mån en nedsättning kunde ske utan förlust för statsverket.

Enligt nu gällande bestämmelser bestriddes utlåningen från odlingslånefonden dels med inflytande annuiteter å utlemnade lån och dels af medel, som riksgäldskontoret, efter upplåning i mån af behof, tillhandahölle statskontoret. De utlånta medlen utgjorde enligt 1893 års räkenskaper eller de senast för fonden fullt afslutade:

å äldre odlingslånefonden	kronor 2,836,394: 85
och å nya »	» 4,925,318: 18

eller tillsammans kronor 7,761,713: 03.

På grund af nådigt bemyndigande hade statskontoret till bestridande af de å nya odlingslånefonden gjorda anvisningar tid efter annan från riksgäldskontoret erhållit erforderliga fyllnadsbelopp, hvilka vid 1894 års slut uppgått till sammanlagdt 4,282,270 kronor 16 öre. Å detta skuldbelopp hade fonden att godtgöra ränta, som blifvit af riksgäldskontoret bestämd till 4 procent för 3,556,764 kronor 32 öre och till $3\frac{3}{4}$ procent för återstående 725,505 kronor 84 öre. Den lägre räntan erlades för de fyllnadssummor, som af statskontoret lyftats under åren 1890 och 1891, hvaremot ränta efter 4 procent skulle erläggas för de belopp, som lyftats före och efter nämnda tid. Såsom framginge af den ofvan intagna allmänna redogörelsen för lånevilkoren beträffande vattenaftappnings- och odlingslån, hade under tiden närmast före tillämpningen af bestämmelserna rörande den nya odlingslånefonden låntagaren jemväl att erlægga ränta efter $4\frac{1}{2}$ procent, men hade då åtnjutit tre års räntefrihet. Vid jämförelse mellan denna räntefrihet, å ena sidan, och det ränteanstånd under fem år, som numera finge åtnjutas, å den andra, hade det, i båda fallen under förutsättning att hela lånesumman finge på en gång lyftas, enligt uträkning, som statskontoret låtit af sakkunnig person verkställas, visat sig att, då den förra af dessa förmåner beredde låntagaren en fördel, motsvarande en effektiv ränta af 3,64 procent, kunde den senare anses motsvara en effektiv ränta af 4,37 procent och alltså icke betraktas såsom så särdeles afsevärd.

Skulle nu, på sätt styrelserna hemställt, räntefoten nedsättas till 4 procent, komme denna förändring att under ofvannämnda förutsättning tillskynda låntagaren en nedsättning i effektiva räntan från nuvarande 4,37 till 3,88 procent, hvilken senare räntefot understeg den, efter hvilken statskontoret hade att erlægga ränta till riksgäldskontoret för större delen af sin skuld. Derest odlingslånefonden vore hänvisad uteslutande till de från riksgäldskontoret försträckta medlen, vore det alltså icke möjligt att utan en direkt förlust, hvilken skulle blifva så mycket större som det icke kunde undvikas att dylika medel tidtals måste ligga hos statskontoret räntelösa, utlemna lånen till en nominel ränta af 4 procent; men, då vid det förhållande att beviljade lån endast finge efter hand och i mån af arbetets fortgång lyftas samt, såvida ej med afseende å särskilda förhållanden annorlunda i nåder förordnades, någon del af lånet skulle innestå intill dess arbetet vore afsynadt och godkänt, den effektiva räntan i verkligheten blefve något högre än den under ofvan omförmälda förutsättning beräknade, och då, såsom redan blifvit erinradt, odlingslånefonden egde egna medel till ej obetydliga belopp, vid hvilkas förnyade utlåning fonden under nuvarande

låga räntesatser och när det gälde en så vigtig fråga som upprätthållandet af fondens ändamål, syntes kunna och böra åtnöjas med något lägre ränta än hittills, ansåge sig statskontoret på grund häraf och med afseende jemväl derå att riksgäldskontoret måhända kunde blifva i tillfälle att för blifvande försträckningar ånyo i någon mån nedsätta räntan, icke kunna annat än tillstyrka en nedsättning af räntan å odlingslån från $4\frac{1}{2}$ till 4 procent.

Styrelserna hade ifrågasatt att en sådan räntenedsättning skulle ega rum icke allenast för lån, som utbetaltes efter det beslut om räntenedsättningen blifvit fattadt, utan äfven för redan utgifna lån. Härvid ansåge sig statskontoret, hvad anginge de lån, som blifvit å vederbörande hemman fördelade, böra fästa Eders Kongl. Maj:ts nådiga uppmärksamhet derå, att denna fördelning vore fastställd genom utslag, i enlighet med hvilka och i den mån de vunnit laga kraft den summa, som till låneandelens och den utfästa räntans liqviderande årligen skulle af hvarje hemman erläggas, blifvit från och med det år, då betalningsskyldigheten vidtagit, under särskild rubrik, med utsättande af det sista året, då betalningen skulle utgå, såsom ett hemmanet under sålunda bestämdt antal år åliggande allmänt onus i jordeboken antecknad. En förändring i de redan för hvarje hemman eller hemmansdel bestämda skuldbelopp förutsatte förnyade uträkningar för hvarje lån och derpå grundad ny fördelning, hvilken, först sedan innehafvarne af de betalningsskyldiga hemmanen satts i tillfälle att deröfver yttra sig, torde kunna genom utslag fastställas och i jordeböckerna antecknas; och då antalet af de hemman eller hemmansdelar, hvilka hade att ansvara för återbetalningen af odlingslån, vore att räkna i tusental, skulle förändringen kräva ett arbete af så betydande omfattning, att detsamma, åtminstone delvis, icke kunde verkställas utan vidtagande af särskilda anordningar därför. Af sådan anledning och enär någon räntenedsättning för de lån, å hvilka åtnjutits räntefrihet, med hänsyn dertill att, enligt hvad ofvan förmåts, den effektiva räntan å desamma redan nu understege 4 procent, icke kunde vara af behofvet påkallad, ansåge sig statskontoret så mycket mindre kunna förorda räntenedsättningens tillämpning å nu omförmälda lån, som det enligt gällande författning i ämnet stode öppet för hvarje deltagare i sådant lån att sex månader efter gjord uppsägning inbetala sin låneandel, ett tillfälle, hvaraf åtskilliga personer, i synnerhet på senare tid, begagnat sig.

Att, i händelse beslut om räntans nedsättning nu blefve fattadt, gifva åt denna nedsättning alldeles samma inskränkning, som stadgades vid den af 1885 års Riksdag medgifna nedsättningen från 5 till $4\frac{1}{2}$

procent, i hvilket fall den endast skulle tillämpas å de lån, som efter beslutets fattande utbetaltes, syntes dock icke vara af nöden. Då så många låntagare som möjligt torde böra beredas förmånen af en räntenedsättning, hemställde statskontoret att ofvan föreslagna nedsättning i räntan måtte vinna tillämpning ej allenast för de lån, som komme att utlemnas efter det beslut om räntenedsättningen blefve fattadt, utan äfven för de före nämnda tidpunkt delvis eller i sin helhet utgifna lån, angående hvilkas fördelning på vederbörande hemman och anteckning i jordaboken utslag då ej meddelats.

Vidare ville statskontoret tillkännagifva att statskontoret, i likhet med styrelserna och på de af dem anförda skäl, ansåge ett eventuellt beslut om räntans nedsättning till 4 procent, hvarigenom lånens amorteringstid komme att nedgå från 19 till 18 år, icke utgöra anledning till minskning i annuiteten, hvilken alltså fortfarande torde böra förblifva 8 procent.

Till sist har statskontoret uti sitt nu ifrågavarande utlåtande anført:

Såväl nu som i allmänhet vid de tillfällen, då förslag framkommit om lindring i villkoren för odlingslån, hade såsom stöd för ett dylikt yrkande ej utan skäl framhållits den ypperliga förmånsrätt, som vore förenad med detta slag af penningeförsträckning. Omständigheter kunde dock inträffa och hade äfven inträffat, hvilka gjorde denna förmånsrätt illusorisk; och då statskontoret nu, med hänsyn till denna förmånsrätt, tillstyrkt räntans nedsättning å odlingslån, hade statskontoret därför ansett sig manadt att med begagnande af det tillfälle, som sålunda erbjudits, fästa Eders Kongl. Maj:ts uppmärksamhet å vigten deraf att någon åtgärd blefve vidtagen, hvarigenom mera trygghet än hittills vunnes att ifrågavarande slags lån verkligen också komme i åtnjutande af den för dem afsedda förmånsrätten. Det hade nemligen inträffat, i synnerhet då fråga varit om företag af större utsträckning, för hvilkas utförande lån beviljats från odlingslånefonden, antingen att ett företag icke kunnat bringas till slut eller ock att dess utförande under lång tid fördröjts till följd deraf att efter arbetets påbörjande tvist uppstått rörande rättigheten till det planlagda arbetets verkställande. I begge fallen kunde förlust för odlingslånefonden lätt inträffa, derest de personer, som ansvarade för lånens återbetalning, råkade på obestånd.

Då det emellertid syntes vara en icke obillig fordran å statens sida att vederbörande, som önskade erhålla statens understöd för vattenafledning och afdikning, dessförinnan ådagalade att laga hinder för arbetets utförande icke förefunnes, hvarigenom skulle vinnas större

sannolikhet för ernående af den förmånsrätt, som borde tillkomma lån af ifrågavarande slag, hade statskontoret ansett sig böra till Eders Kongl. Maj:ts nådiga pröfning hemställa frågan, huruvida icke till de i mom. 1 af nådiga kungörelsen den 27 april 1888 intagna vilkor för odlingslåns erhållande lämpligen borde läggas en bestämmelse derom att lånesökande skulle styrka att laga hinder för det ifrågakommande arbetets utförande icke mötte. Om också i något fall härigenom skulle förorsakas uppskof med lånets beviljande, skulle, enligt statskontorets åsigt, denna olägenhet helt visst i de flesta fall vara af ringa betydelse, jemförd med de förluster, som kunde tillskyndas såväl staten som enskilde personer derigenom att penningar komme att nedläggas på företag, som antingen aldrig eller i bästa fall efter långvariga rättgångar kunde vinna sin slutliga fullbordan.

Slutligen har genom nådig remiss tillfälle äfven lemnats fullmäktige i riksgäldskontoret att i ärendet afgifva yttrande, och hafva bemälde fullmäktige uti den 14 innevarande mars afgifvet underdånigt utlåtande, med vitsordande af riktigheten ej mindre af den utaf statskontoret lemnade uppgift om storleken af det belopp, som af riksgäldskontoret tillhandahållits statskontoret för fyllande af odlingslånefondens medelsbehof, än äfven af de räntesatser, som, enligt hvad statskontoret förmält, å berörda belopp fått från nämnda fond godtgöras, vidare anført att anledningen dertill att räntan, på sätt statskontoret upplyst, å en del af det utaf riksgäldskontoret förskjutna belopp kunnat sänkas under 4 procent vore att söka deri att samma del, som utgjorde summan af de under åren 1890 och 1891 från riksgäldskontoret till fonden aflemnade medel, anskaffats genom försäljning af 3,6 procent obligationer, hvaraf under åren 1889 och 1890 afyttrats några större partier till parikurs och deröfver.

Vid bestämmandet af den ränta, som borde till riksgäldskontoret inbetalas för de till fonden försträckta medlen, hade fullmäktige icke kunnat undgå att fästa afseende dels vid det pris, hvartill de för anskaffande af dessa medel afyttrade obligationer kunnat försälas, dels ock vid det förhållande att riksgäldskontoret, som måste anskaffa medlen till den tid, de kunde reqvireras, i regeln finge vidkännas ränteförlust derigenom att medlen icke uttoges förrän senare och under tiden innestode i riksgäldskontoret i allmänhet utan ränta.

Då emellertid under år 1894 riksgäldskontorets 3,6 procent obligationer kunnat försälas till pari och något deröfver, hade fullmäktige å ett i det belopp af 3,556,764 kronor 32 öre, hvarå fonden hade att erlägga 4 procent ränta, ingående belopp af 500,000 kronor, som öfver-

lemnats den 31 december nästlidne år, beslutat nedsätta räntan till 3 $\frac{3}{4}$ procent äfvensom fastställa samma räntefot för de belopp, som kunde komma att under innevarande år öfverlemnas till statskontoret för fondens räkning. Med afseende åter å de belopp, som kunde blifva öfverlemnade år 1896 och derefter, vore fullmäktige naturligen för närvarande icke i stånd att yttra sig om den ränta, som å dem erfordrades för att riksgäldskontoret skulle erhålla godtgörelse för sin ränteutgift för desamma; och ansåge sig fullmäktige knappast behöfva fästa uppmärksamheten derå att, om vid nu skeende obligationsförsäljningar medel för odlingslånefondens räkning kunde anskaffas till lägre ränta än förut, sådant likväl icke kunde verka till minskning i den ränta, som borde riksgäldskontoret godtgöras å de belopp, som redan blifvit af kontoret till fonden förskjutna.

Såväl af de öfverläggningar, som vid 1883 års riksdag föregingo beslutet om upprättande af en odlingslånefond, som äfven af de utaf Riksdagen antagna och af Eders Kongl. Maj:t godkända villkor för erhållande af lån från nämnda fond, lär det, så vidt jag kan finna, framgå att meningen med fondens bildande varit den att från densamma skulle utgå lån allenast till med nyodling förenade företag och att sålunda någon vidsträcktare användning af fonden än den, som för närvarande tillämpas, egentligen icke afsetts.

För bedömande af frågan, huruvida det dock vore lämpligt att, på sätt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landtbruksstyrelsen i förvarande ärende hemställt, från odlingslånefondens kunde erhållas lån för utförande jemväl af andra företag än de ofvan omförmälda, torde det vara af vikt att tillse, i hvad mån fonden blifvit efter dess bildande af lånesökande begagnad. Af från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen mig lemnade uppgifter i detta hänseende visar det sig att, efter frånräknande af de lånesummor, som väl beviljats men sedermera till följd deraf att företag ej kommit till stånd icke utbetalats, från odlingslånefondens utgått låneunderstöd till nedannämnda belopp under följande år:

år 1884	kr. 115,400: —
» 1885	» 916,300: —
» 1886	» 895,930: —
» 1887	» 931,180: —
» 1888	» 726,200: —

år 1889	kr. 612,500: —
» 1890	» 322,560: —
» 1891	» 663,300: —
» 1892	» 676,800: —
» 1893	» 900,070: —
» 1894	» 455,300: —

Af denna redogörelse framgår att fonden i allmänhet icke anlåtats i så stor omfattning, som i betraktande af det med dess bildande afsedda ändamål att höja landets kultur varit önskligt. Då emellertid den af styrelserna nu föreslagna vidsträcktare användning af fonden, hvar emot statskontoret för sin del ej heller haft något att invända, synes mig på det närmaste sammanhånga med nyssnämnda ändamål, på samma gång den tvifvelsutän kommer att gifva anledning till flerfaldiga för landets intensiva jordbruk gagneliga företag, tvekar jag icke att biträda hvad styrelserna uti sagda hänseende hemställt, dock med vissa inskränkningar. Det synes mig nemligen till en början vara utan praktisk betydelse att, såsom styrelserna föreslagit, låneunderstöd skulle kunna beviljas till företag, som afse allenast vinnande af »betesmark», hvadan dylika företag icke torde böra ingå bland dem, som kunna med lån understödjas. Då vidare genom beviljande af lån till företag, vid hvilka endast vattenaf tappning förekommer och der förtyrken i fråga icke genast efter företagets afslutande kan erhålla det ökade värde, som af en genomförd odling måste antagas blifva en följd, tredje mans rätt skulle kunna blifva lidande på grund af den förmånsrätt, staten såsom långifvare jemväl vid ett sådant företag skulle erhålla, torde det böra bestämmas dels att, på sätt styrelserna hemställt och statskontoret ansett nödigt, lånesumman uti ifrågavarande fall icke må utgå med högre belopp än två tredjedelar af kostnaden för vattenafledningen, afdikningen, der sådan ifrågakommer, deri inbegripen, dels ock att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landtbruksstyrelsen böra vitsorda att jordförbättringens värde kan antagas minst motsvara låneunderstödet belopp, ökad med hälften deraf.

Lika med statskontoret anser jag vidare att bland de allmänna vilkoren för erhållande af lån från odlingslånefonden bör intagas en bestämmelse, till förekommande deraf att den staten för nämnda lån tillagda förmånsrätt i vissa fall kan blifva mera eller mindre illusorisk. Det har icke så sällan inträffat att, innan utslag om beviljadt låns fördelning på vederbörande hemman meddelats och statens förmånsrätt sålunda blifvit effektiv, vattenafledningsföretag, till hvilkas utförande lån beviljats från odlingslånefonden, kunnat under långa tider uppehållas genom

uppkommande rättstvister eller af andra laga hinder. För att undgå de olägenheter och förluster, som dylika omständigheter kunna medföra, anser jag att bland lånevilkoren lämpligen bör inflyta ett stadgande derom att lån från odlingslånefonden ej må beviljas med mindre väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landtbruksstyrelsen vitsorda att, så vidt de kunna finna, laga hinder mot företagets utförande ej förefinnes. Det skulle sålunda komma att åligga styrelserna, bland annat, att tillse att i de fall, då tillstånd från det allmännas sida erfordras för ett företags utförande, sådant tillstånd erhållits, att vederbörligt antal jord-egare, vid fråga om sänkning eller uttappning af sjö, förenat sig om företaget, och så vidare.

Slutligen finner jag, i betraktande af hvad till stöd för de om nedsättning af räntan å odlingslån gjorda framställningarne anförts äfvensom af hvad statskontoret och fullmäktige i riksgäldskontoret derutinnan hemställt och upplyst, hinder numera icke böra möta för en dylik nedsättning från $4\frac{1}{2}$ procent till 4 procent för lån, som hädanefter utgifvas. I likhet med statskontoret tillstyrker jag äfven att denna räntenedsättning må tillämpas jemväl på sådana förut beviljade lån, angående hvilkas fördelning på vederbörande hemman och anteckning i jordeboken utslag icke meddelats. Någon nedsättning uti annuiteten å ifrågavarande lån torde deremot icke böra ifrågakomma, så mycket mindre som någon framställning i sådant syfte icke blifvit hos Eders Kongl. Maj:t gjord.

Sedan departementschefen härefter anmält att han, under förutsättning att hvad af honom blifvit yttradt och hemställt vunne nådigt godkännande, uppsatt förslag till den proposition i ämnet, som i sådant fall borde till Riksdagen aflåtas, blef nu nämnda förslag af departementschefen uppläst; hvarefter departementschefen hemställde om förslagens gillande.

Hvad departementschefen sålunda hemställt, deruti Statsrådets öfrige ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen i nåder gilla samt befalde att nådig proposition i enlighet härmed skulle till Riksdagen aflåtas af lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:

Pehr Thyselius.